Anul XIII. Decemvrie 1923. **Nr. 12.**

REVISTA TEOLOGICĂ

ORGAN PENTRU ŞTIINŢA ŞI VIEAŢA BISERICEASCĂ.

— APARE ODATĂ PE LUNĂ —

SUB PATRONAGIUL

I. P. S. SALE ARHIEPISCOP ŞI MITROPOLIT **NICOLAE.**

REDACTATĂ DE UN COMITET.

CUPRINSUL:

REDACŢIA şi ADMINISTRAŢIA: SIBIIU, STR. MITROPOLIEI Nr. 32.

SIBIIU. — 1923.

TIPARUL TIPOGRAFIEI ARHIDIECEZANE.

„REVISTA TEOLOGICĂ“

BCU Cluj / Central University Library Cluj

:: :: Apare o dată pe lună :: ::
Abonamentul pe an e: 50 Lei.

Manuscrisele şi toată corespondenţa, să se trimită pe adresa: Prof. NICOLAE COLAN, Institutul teologic «Andreian» Sibiiu.

De pe anul I. (1907) se poate căpătà colecţia afară de Nr. 1, 3, 4, şi 5.
De pe anul II. (1908) se pot căpătà Nr. 1, 9—10, 11 şi 12.
De pe anul III. (1909) se pot căpătà Nr. 1, 2, 8 şi 9.
De pe anul IV. (1910) se poate căpătà colecţia întreagă.
De pe anul V. (1911) se poate căpătà colecţia întreagă.
De pe anul VI. (1912) se poate căpătà colecţia afară de Nr. 14—17.
De pe anul VII. (1913) se poate căpătà afară de Nr. 5, 6 şi 7.
De pe anul VIII. (1914) se poate căpătà colecţia afară de Nr. 3, 4, 5 şi 6.
De pe anul IX. (1915) se poate căpătà colecţia afară de Nr. 5—8.
De pe anul X. (1916) se poate căpătà colecţia afară de Nr. 4—6.
De pe anul XI. (1921) se poate căpătà colecţia afară de Nr. 1—3.
De pe anul XII. (1922) se poate căpătà colecţia întreagă.

Colecţiile de pe anii 1907—1910 costă câte 16 Lei, de pe anii 1911—1916 câte 20 Lei, iar de pe anii 1921 şi 1922 câte 50 Lei.

Numărul festiv „Andreiu Şaguna“ se vinde cu preţul de 2 Lei.

La comande să se adaogă şi porto postal.

Anul XIII. Decemvrie 1923. Nr. 12.

REVISTA TEOLOGICĂ

= organ pentru ştiinţa şi vieaţa bisericească. =

Abonamentul: Pe un an 50 Lei. Pe o jumătate de an 25 Lei
Un număr 6 Lei.

Marana tha.

S'apropie Crăciunul, ca să 'ncresteze pe răbojul vremii încă un an trecut dela clipa sfântă în care cerul şi-a trimis solia de 'nfrăţire cu pământul. Intunericul nopţii celei pline de taină va fi sfăşiat din nou de lumina «stelei» binevestitoare, purtată de cucernicia sgomotoasă a copiilor dela sate. In glas domol îşi vor legănà din nou cântarea lor colindătorii, preamărind pe Impăratul care a descins acum 1923 de ani în umilinţa unei peşteri din cetatea Vifleemului.

Şi bolta cerului, în semn de slavă-şi va aprinde candelele sale; şi sufletele-şi vor aprinde candela credinţii în Celce 'n fiecare clipă se răstigneşte pentru a împăcà pe om cu Dumnezeu.

Alaiul mistic în care cucernicia celor mai devotaţi ucenici ai mântuitorului au învăluit cel mai mare eveniment din vieaţa lumii, îşi va depănà splendoarea şi în sufletele noastre 'n noaptea sfântă a Crăciunului.

Dar această reculegere momentană nu mulţămeşte în deajuns pe Celce s'a 'ndurat — smerindu-se — să se pogoare pe pământul blăstămat de crima fratricidă a lui Cain. Ea trebue să se pretacă într'o putere permanentă, în acel «aluat» al dragostei creştine, care e în stare să «dospească toată frământătura» vieţii noastre.

Mântuitorul s'a născut odată — pentru toată lumea. Pentru fiecare creştin în parte, El se naşte de două ori. Cea dintâi naştere s'a săvârşit la Vifleem. Ne-o însuşim din carte sau dè-aiurea, aşezându-o frumuşel într'unul din despărţămintele mai mult sau mai puţin bogatului nostru magazin de «cunoştinţe istorice». Ea nu e cea mai însemnată. Hotărâtoarea importanţă o are cea de a doua, care se săvârşeşte în suflet, în momentul convertirii. Nu fiecare ne învrednicim de ea. Atâţia inşi ne mulţămim cu cea dintâi. Fiindcă aceasta nu obligă. Ori cel puţin ne-am obicinuit să ne degajem pe nesimţite de obligaţia pe care ne-o impune.

Cu toate acestea Anghelus Silesius, marele mistic al creştinătăţii, aveà deplină dreptate, când pătruns de duhul divinului său Invăţător zămislià aceste versuri profetice:

«Wird Christus nur in Betlehem geboren
Und nicht in dir, so bist du ewiglich verloren».

Ele sânt mai mult decât o subiectivă confesiune de credinţă, pentrucă ele cuprind cea mai superioară sinteză a creştinismului ***dinamic****, care ne îndreaptă privirile înainte, spre viitor, nu înapoi, spre trecut. Căci creştinismul nu e atât o chestiune de moştenire doctrinară, cât una de necontenită realizare practică a Evangheliei Răscumpărătorului. Iar rezortul acestei realizări este conştiinţa permanentă a prezenţei lui Hristos în suflet.*

*

Evenimentul istoric al naşterii Mântuitorului în peştera din Vifleem a lăsat pe Saul neatins, pradă pornirilor pe cari i le-a sădit în suflet educaţia unei splendide «corectitudini» rabinice. Ba mai mult: temperamentul său de o vehemenţă extraordinară a fost refractar faţă de cea mai frumoasă notă a marelui său învăţător, Gamaliel: toleranţa religionară. In sufletul său învăluit în blindajul formelor tradiţionale de vieţuire «după lege» n'a pătruns lumina stelei, care s'a oprit deasupra sfântului sălaş din Vifleem.

Pentru Pavel Mântuitorul s'a născut pe drumul Damascului, prin acea minunată revelaţie, care ca printr'un fulger dumnezeiesc i-a luminat sufletul predestinându-l pentru chemarea de cel mai mare apostol al lui Hristos cel răstignit.

In aceà clipă binecuvântată, Hristos cel prigonit până atunci se năşteà în sufletul lui Pavel. Şi se năşteà cu strălucirea care-a putut orbì într'adevăr vederea rabinului Saul. Şi din momentul în care Hristos s'a născut în sufletul lui Pavel, vieaţa uriaşului din Tars a fost un psalm de preamărire a Dumnezeului celui viu, nu a celui încătuşat în «lege».

Un imn de biruinţă a luminii, cum nimeni n'a cântat vr'odată!

Iată pentruce-mi place să văd în convertirea apostolului neamurilor simbolul unui Crăciun de cea mai pură esenţă creştinească.

*

Crăciunul nostru? De obiceiu se reduce la trei zile de repaos, huzur şi risipă în cele ale «lumii», plus fastul pe care fatalitatea unei îndelungate tradiţii l-a oficializat aproape cu desăvârşire, evacuându-i pe nesimţite tot belşugul de vieaţă pe care-o îmbrăcà odată. Iar după aceste trei zile, pe cari nesaţul le prelungeşte la nevoie, recădem cu o regularitate mecanică în splendida indiferenţă, care sfidează întreaga cunună de idealuri, pe cari le cuprinde cuvântul de creştin.

Mai zicem doar din când în când, la zile mari, un Doamne, Doamne; dar nu facem voia Tatălui nostru din ceruri.

Ne afişăm din când în când credinţa, pe care scepticismul vieţii noastre o desminte.

Dragostea noastră pentru deaproapele nu atinge nici măcar măsura unei corecte reciprocităţi burgheze.

Mila noastră strigă şi umileşte — când se face.

Umanitarismul nostru nu trece graniţa ţării.

N'am păstrat din evanghelia Mântuitorului decât partea doctrinară. Vieaţa noastră se desfăşoară însă în

cadrele unei perfecte teocraţii jidoveşti. Pentrucă în loc să ne schimbăm vieaţa după îndemnurile creştinimului genuin, ne-am schimbat creştinismul după îndemnurile vieţii.

E mai comod, dar şi mai puţin eroic...

*

Şi totuşi, Crăciunul ucenicilor lui Isus şi al celor ce s'au adăpat din entusiasmul apostolatului lor, a fost altul. Pentrucă în sufletul lor Hristos erà viu. Le covârşià vieaţa.

De acì şi dorul nestăpânit de a se împreunà tot mai mult cu El. De acì şi nepotolita lor sete de vieaţă eternă, care se sintetiza în mistica chemare rostită cu buze tremurătoare — după împărtăşirea cu sf. taine: ***Marana tha — Vină, Doamne!...***

O, dacă Crăciunul acestui an ne-ar aduce şi nouă pe buze şoaptele sfinte ale acestui «de profundis»!

Dacă sufletele noastre curăţite de patimi ar pregătì lăcaş de nouă naştere lui Hristos!

Ce imnuri tăcute, de slavă, s'ar desprinde din taina nopţii de Crăciun!

Marana tha — vină, Doamne, şi ne coboară pacea'n suflete!

N. Colan.

Biserica naţională Cehoslovacă.[1]

Biserica Cehoslovacă a luat naştere din imboldul şi hotărârea clubului romano-catolic reformat la 8 Ianuarie 1920. Clerul catolic reformat reclama la început 4 reforme: Independenţa Bisericei Cehoslovace prin înfiinţarea unui patriarhat propriu cehoslovac, alegerea episcopilor de cătră cler, introducerea limbei materne în locul celei latine, în slujba bisericească, precum şi desfiinţarea celibatului. Roma a refuzat acordarea acestor reforme, iar «Uniunea Clerului» care a luptat pentru obţinerea lor a fost dizolvată. Susnumitul club al clerului

[1] Primim acest articol de informaţie dela un cunoscător al referinţelor din Cehoslovacia.

reformat, care formà blocul mai radical al Uniunei, şi-a impus însă datoria să se ţie de jurământul, pe care l-a depus în mod solemn în luna lui Ianuarie 1919 la adunarea generală a Uniunei, unde preoţii s'au obligat că nu vor încetà să lupte până ce nu vor obţine reformele. Văzând că realizarea acestor reforme în sânul Bisericei romano-catolice este imposibilă, au hotărât proclamarea unei Biserici Naţionale de sine stătătoare.

Cu toată nepregătirea şi lipsa de mijloace, mişcarea aceasta a câştigat chiar dela început teren considerabil printre cetăţeni. N'a putut fi împiedecată în calea ei nici de contra-atacurile clerului catolic susţinut cu mari mijloace financiare de către cercurile bogatei ierarhii indigene şi străine, nici de atitudinea neprietinoasă şi respingătoare, pe care au avut-o faţă de noua biserică partidele progresiste, precum şi câţiva fruntaşi ai intelectualilor conservatori. Presa cotidiană nu a luat de loc apărarea nouei biserici, ci în mare parte o combăteà; cauza a fost prejudecata, că e vorba de o nouă întreprindere clericală, care nu-i altceva decât o veche formă clericală, spoită cu culori naţionale. Acì au fost de vină unii dintre cei dintâi fruntaşi ai acestei mişcări, cari declarau mereu că nu se va schimbà nimic şi că mai ales în ceeace priveşte partea ideii nu trebue să se introducă nimic nou în Biserica cea nouă. Imediat însă, în declaraţia Bisericii cătră popor, a fost introdus ca principiu fundamental al ei, libertatea conştiinţei, din cauza căreia poporul cehoslovac a suferit timp de 500 ani, începând cu arderea lui Jan Hus la Constanţa în urma consiliului bisericesc din 1415, până la sfârşitul războiului mondial. Şi tocmai după acest principiu al conştiinţei a alergat poporul. Şi curând a învins în noua biserică direcţia mai liberă condusă de Dr. în teologie K. Farsky şi al cărei program este nu numai realizarea celor 4 reforme ale disciplinei preoţeşti, ci mai ales reformarea religioasă a poporului, căruia noua biserică este mai nainte de toate datoare să-i dea o nouă vieaţă religioasă, pe care i-o răpise catolicismul impus cu de-a sila.

Numărul aderenţilor nouei biserici.

Catolicismul în Cehoslovacia, aşà cum se prezintă azi, nu este decât un clericalism politic aţâţător. Astfel se explică faptul că la recensământul oficial al populaţiei din 21 Februarie 1921, adecă un an după înfiinţarea nouei biserici, aceasta a câştigat 625,777 aderenţi.

In ultimii doi ani numărul aderenţilor nouei biserici a crescut iarăşi cu câteva sute de mii, fapt care a fost fatal, chiar pentru nunţiul apostolic Miccara dela Praga, care înşelat fiind de presa şi episcopatul catolic, scrià asupra bisericei noi în mod batjocoritor, ca şi cum aceasta ar fi fost în decadenţă; pe când însă preşedintele partidului clerical romano-catolic din Cehoslovacia în ultima sa vizită la curtea papală la Roma, a trebuit să mărturisească tocmai contrarul, ceeace a provocat rechemarea nunţiului Miccara dela Praga şi înlocuirea lui prin Monsegniorul Marmaggi dela Bucureşti.

Biserica Cehoslovacă are azi 4 eparhii. Baza organizaţiei bisericeşti este comunitatea religioasă, administrată de un consiliu laic compus din 6—18 membri. Administraţia sufletească este condusă de un preot. In fruntea eparhiei se află consiliul de eparhie de 12 membri, în care numărul clericilor nu trebue să fie mai mare decât o jumătate. Preşedintele ei este episcopul. Administraţia centrală a bisericei este condusă de sfatul central, compus din preşedinţii şi vice-preşedinţii laici ai sfaturilor eparhiei, va să zică actualmente din 8 membri. Preşedintele acestuia este episcopul dela Praga; administratorul eparhiei Praga este dela început Dr. K. Farsky; episcop al Boemiei răsăritene cu reşedinţa la Turnov este G. Proházka; episcop al Moraviei este Gorazd Pavlik, iar administrator al eparhiei sileziane, la Ostrava, este Ferd. Stibor.

Lipsa de preoţi.

Noua biserică suferă de lipsa de preoţi, deoarece pentru peste 800,000 credincioşi are de abià 200 preoţi, dintre cari aproape fiecare are sub îngrijirea sa

10,000 credincioşi. Cu toate acestea biserica predă şi învăţământul religios la şcolile primare, cu ajutorul a 500 învăţători, însărcinaţi de autorităţile bisericeşti. Numărul copiilor de confesiune cehoslovacă se urcă cu siguranţă la 150,000. Parohiile sunt foarte întinse; în capitala Cehoslovaciei «Praga» noua biserică are 11 parohii, dintre cari cea mai numeroasă este parohia din Nusle, care numără peste 20,000 credincioşi.

Resurse pecuniare.

Mijloacele financiare le procură însăşi credincioşii prin contribuţii voluntare. Noua biserică susţine principiul despărţirei bisericii de stat. Bugetul anual este de câteva milioane şi se procură fără greutăţi. Biserica n'a primit ajutoarele financiare oferite de partidele politice şi din străinătate, de oarece nu vrea să-şi piardă independenţa sa. De oarece republica Cehoslovacă plăteşte până azi bugetul destul de mare al bisericei romano-catolice şi altor comunităţi religioase, Biserica Cehoslovacă cere şi dânsa o parte proporţională din fondul bisericesc al Statului; această cerere a şi fost satisfăcută pentru anul 1923 de Parlament, aşà că după o mare opoziţie din partea partidului clerical romano-catolic, i s'a acordat bisericii cehoslovace o dotaţiune de nouă milioane, din care dânsa până în ziua de azi n'a cheltuit nici o coroană.

Activitate extrabisericească.

La noua biserică se pot observà sforţări considerabile pentru creşterea morală a individului şi a societăţii. Criminalitatea în Boemia, unde 85% din numărul total al credincioşilor aparţine bisericei cehoslovace, a scăzut cu jumătate în ultimii doi ani, pe când în Slovacia, unde până azi domneşte clericalismul romano-catolic, numărul crimelor creşte. Credincioşii nouei biserici sunt frecventatori zeloşi ai serviciului divin, aşà încât uneori nici bisericile mari nu-i pot încăpeà şi de aceea serviciul divin are loc adeseori, mai ales vara, în pieţi, sub

copaci, etc. Baza serviciului divin este liturghia cehoslovacă, reînoită cu privire la liturghia ortodoxă şi romano-catolică, precum şi la nivelul ştiinţific al culturei actuale. Serviciul divin este însoţit de obiceiu de cântul poporal. Afară de reunirile la serviciul divin, biserica cehoslovacă mai are mari şedinţe şi adunări poporale, unde se ţin conferinţe instructive. Membri bisericei sunt cititori zeloşi ai bibliei. Ziarele bisericeşti, dintre cari cel mai de frunte este «Lupta cehă» la Praga publică săptămânal fragmente din sfânta scriptură cu tâlcuire.

Imbrăcămintea preoţilor în timpul oficierii serviciului divin este simplă: în Moravia albă, în felul celei ortodoxe, în Boemia neagră cu orar alb.

Pe steagurile bisericeşti, precum şi pe haina de serviciu divin se poate vedeà pretutindeni memorabilul potir husit, roşu.

Altarul este îndreptat de cele mai multeori către public; iconostasul nu există. Noua biserică desvoltă o mare activitate de binefacere pe terenul umanitar. Ajutoarele strânse între credincioşi pentru săraci, bolnavi şi orfani se urcă anual la suma de sute de mii ba chiar şi de milioane. Şi tocmai aceasta este una din principalele datorii ale bisericii nouă.

Preoţimea actuală se compune în cea mai mare parte din foştii preoţi romano-catolici; sarcinele şi cerinţele impuse lor sunt grele. In vremea din urmă se lucrează pentru întărirea disciplinei bisericeşti. Salariile preoţilor sunt aceleaşi ca şi ale funcţionarilor de Stat de I-a categorie. Nu este permis preoţimei să primească daruri dela credincioşi. Contribuţiile băneşti primite se restituesc casei comunităţii bisericeşti în schimbul unei chitanţe. Candidaţii la teologie studiază la facultatea «Huss» din Praga; ei trebue să fie absolvenţi de şcoale secundare.

Legăturile cu alte biserici.

Chiar dela început bisericile străine, atât cea răsăriteană cât şi cea apuseană, caută să câştige prietenia bisericii cehoslovace. Cu biserica sârbă s'a tratat asupra

unei uniri, căreia însă s'au pus în cale reciproc grele obligaţiuni ale bisericii ortodoxe, obligaţiuni cari pot fi primite cu greu de poporul cehoslovac. Pe de altă parte tradiţia husită şi a fraţilor cehi moştenită dela Jan Hus şi Jan Amon Komensky (Comenius), pe ale căror urme păşeşte noua biserică, sunt foarte greu de primit de vechea lume ortodoxă. De aceea tratativele între biserica sârbă şi cea cehoslovacă n'au ajuns până azi la nici un rezultat.

Catehisme şi cărţi de cântări.

O mare impresie a făcut acì şi în străinătate catehismul publicat de profesorii Farsky-Kalousa 1922. Acest catehism conţine 140 propoziţiuni de ale învăţăturii religioase bisericeşti şi pe cari orişicare persoană de azi le poate primì fără şovăială.

E incontestabil. că în acest catehism creştinismul lui Hristos este înfăţişat în originala şi simpla lui lumină netulburată de tradiţiile lumilor necreştine, la care ne-am obicinuit să ne uităm ca la baza creştinismului. Noua lucrare nu tocmai mare a avut un răsunet îmbucurător între membri bisericii cehoslovace, aşà încât după două săptămâni a trebuit să se întocmească o nouă ediţie.

Dr. Farsky pregăteşte pentru noul an şcolar o ediţie prelucrată, mai voluminoasă.

Scurta expunere a învăţăturii religioase a bisericii cehoslovace se poate cunoaşte din liturghie şi mai ales din cartea cântecelor, care se află la a 4-a ediţie.

Viitorul bisericii cehoslovace este mare. Cu toată toleranţa ei religioasă faţă de orişice confesiune şi direcţiune culturală, ea speră de a devenì punctul lor de unire şi pilda unei noue culturi religioase.

Lupta contra catolicismului.

Chiar dela început biserica cehoslovacă duce o luptă grea în contra bisericii catolice, care este ameninţată în activitatea sa, de oarece aproape toţi membri nouei biserici au fost romano-catolici. Se pare însă, că biserica romano-catolică n'are puterea, nici mijloacele

spirituale (sufleteşti) pentru a oprì această reformă. Şi nici nu-i de mirat. Acum 300 ani, aproape 90% din populaţiunea cehoslovacă nu aparţineà bisericei romano-catolice şi a fost silită să primească din nou catolicismul, numai prin contra-reforma forţată, în urma luptei dela Muntele Alb, la 1620. De aceea biserica catolică nu trebuie să-şi facă nici o iluzie în viitor, că va puteà menţine supremaţia asupra unui popor liber şi foarte desvoltat, nu numai fiziceşte, ci şi sufleteşte.

Obiectul unei deosebite atenţiuni îl formează cearta între biserica cehoslovacă şi catolică pentru clădirile bisericeşti. Biserica cehoslovacă susţine că bisericile sunt proprietatea poporului. Biserica catolică este stăpână pe ele, fără vreo bază juridică, numai pe baza confişcărei forţate de acum 300 ani. Legea asupra proprietăţilor bisericeşti n'a fost regulată până azi în Republica Cehoslovacă şi sunt valabile patentele imperiale habsburgice, din vremea contra reformei. In mai multe părţi autoritatea catolică a şi părăsit bisericele, dupăce comune întregi au trecut la biserica nouă, care cere regularea acestei chestiuni pe calea legală. Este evident, că puctul de vedere al bisericei catolice nu se poate susţinea lungă vreme şi ea însăşi va recunoaşte aceasta; ea se opune însă după puterile sale bisericii cehoslovace, pentru a o împiedecà în înaintarea ei.

Biserica cehoslovacă este foarte liberală în ceeace priveşte întrebuinţarea bisericilor. Ea împrumută principala sa catedrală «Staroměstí náměstí» din Praga bisericii ruseşti ortodoxe, precum şi altor 4 cooperaţiuni bisericeşti, cari n'au bisericile lor.

Trebuie să accentuăm acì, că azi când noua biserică se înfăţişează ca opera vie a renaşterei religioase, o mare parte din intelectuali trece la biserica cehoslovacă.

Acum chiar şi partidele politice au o atitudine cu mult mai favorabilă faţă de dânsa, de oarece s'au putut convinge din opera ei de până acum, că ea stă la o parte de orişice formă de clericalism, iar faţă de partidele politice este neutră. C. S.

Colindătorii.

Colindătorii caselor din sate
În iarna asta vin mai rar în tindă
Nu-i lumânare 'n sfeşnic să s'aprindă
Pe masa scundă, goală de bucate.

Târziu, în noapte, la o casă mică,
Răsare 'n geam un zâmbet de văpaie;
Înuntru două fete bucălaie
În chip de rugă mânile 'şi ridică.

De-afară, văd lumina cum se stânge,
Cum vălul nopţii înveşmântă casa,
Nu plânge lumea că-i săracă masa,
Ci lumea plânge, că... colinda plânge.

Volbură Poiană.

Reşedinţa episcopească din Răşinari în veacul al XVIII-lea.

La anul 1700 s'a făcut *unirea* unei părţi a Românilor din Ardeal cu biserica apuseană, primind cele 4 puncte cari despart biserica de apus de cea de răsărit, şi astfel actul de unire a rămas până în ziua de astăzi, *desbinarea* bisericească a neamului nostru de dincoace de Carpaţi.

Dela 1700 până la 1761, respective 1783, biserica ortodoxă din Ardeal a rămas fără conducere ierarhică. Preoţii statornici în credinţă şi lege erau nevoiţi a primì hirotonia sau la Carloviţ, sau la ierarhii din principatele române, iar ca urmare a inventării nouei confesiuni intermediare — cum o numeşte dl N. Iorga [1] — a fost vacanţa vechiului scaun mitropolitan din Alba-Iulia. Românii credinţei străbune nu puteau socotì desfiinţată vechea lor Mitropolie, câtă vreme nu emanase dintr'un decret special, care să stabilească acest fapt istoric în acord cu mitropolia Ungro-Vlahiei, de care ştiau că sunt în strânsă atârnare canonică şi

[1] N. Iorga, Ist. Rom. din Ardeal şi Ungaria, Buc. 1915 vol. I. p. 381.

dogmatică. Această credinţă a trăit statornic în sufletul Românilor ortodocşi, îndemnându-i la lupte aprinse şi perseverante mai bine de un veac şi jumătate, până când la 1864 iscusinţa rodnică a Mitropolitului Andreiu Şaguna, izbutì s'o reînvieze în forme sigure şi durabile.[1]

Bărbaţi competenţi au scris istoricul desbinării, felul şi forma cum s'a făcut, iar mai nou s'a scos la iveală cu multă sârguinţă reacţiunea şi statornicia acelor mucenici ai credinţei strămoşeşti cari cu preţul vieţei au ţinut aprinsă candela ortodoxiei în vremile grele de robie sufletească. In adevăr rămâi uimit cunoscând şi cetind istoria bisericii noastre în veacul al XVIII-lea, cum a putut dăinuì peste 60 de ani fără căpetenie supremă bisericească, fără ajutor, cum a putut rezistà tentaţiunilor de tot felul, şicanelor, tunurilor, bătăilor şi altor multe neajunsuri împreunate cu statornicia în legea străbună din veacul amintit!

Reacţiunea din partea celor rămaşi în legea românească a fost începută şi continuată şi afară de graniţele ţării. Conducătorii mişcării: călugărul Visarion, Ion Circa, Nicolae Pop din Balomir, revoluţiunea călugărului Sofronie, apoi intervenţia rusească provocată de călugărul Nicodim şi de popa Ioan din Aciliu — aceştia înaintară jalbele lor în numele românilor «neuniţi» deoparte Carlovitului, de altă parte Ţarevnei Elisaveta Petrovna a Rusiei, având ca ţintă stoarcerea unui decret imperial, prin care să se recunoască dreptul ortodocşilor de a aveà şi ei după atâţia ani, episcopul lor. De sine înţeles jalbele în scris şi verbal ale conducătorilor mai cuprindeau multe din şicanele, prigonirile, nedreptăţile la cari erau supuşi credincioşii, pentrucă nu primiau «sfânta unire» cu biserica papistaşe. Curtea din Viena hotăreşte la anul 1758 pentru a liniştì spiritele revoltate, apoi din motive politice în urma legăturii cu curtea ţarului — numirea unui episcop pentru Românii «neuniţi» din Ardeal. Astfel apare la anul 1759 decretul de toleranţă în favorul bisericii răsăritene, tot ca o urmare a intervenţiei Ţarevnei Elisaveta.

---

[1] I. Mateiu, Vacanţele Mitropoliei ortodoxe din Ardeal în veacul XVIII-lea pag. 7.

Adevărul de atâtea ori pălmuit în faţă, mai în urmă a trebuit să-l recunoască şi împărăteasa Maria Terezia, că de fapt Românii ortodocşi din Ardeal au suferit grele prigoniri pentru credinţa lor şi astfel dă poruncă să înceteze aceste prigoniri. Convingându-se că nu poate înlătură frământările de tot felul numai executând hotărârea din 1758 — numeşte ca administrator al bisericii ortodoxe române din Ardeal, pe episcopul sârbesc din Buda, *Dionisie Novacovici* păstorind dela 1761—1767, cel dintâiu administrator episcopesc după o vacanţă de peste 60 de ani în care a rămas biserica noastră, după unire. Episcopul Dionisie venind în Ardeal, a fost instalat la Braşov, la 23 Aug. 1761, văzând însă că a conduce episcopia dela o margine a ei va fi foarte cu anevoie, să aşează încă la 1761 la Sibiiu, unde îşi închiriase o casă la poarta Cisnădiei, plătind ca chirie 140 floreni pe 2 ani.[1] Deodată cu vacanţa vechiului scaun mitropolitan din Alba-Iulia la 1700, pentru episcopii de mai târziu, începând cu anul 1761, se perduse şi locul de reşedinţă, nu mai aveau unde să-şi plece capul, astfel vedem pe episcopii sârbi la Braşov, la Sibiiu şi de comun în Răşinari. Episcopul Novacovici în casa închiriată la Sibiiu nu se prea simţià acasă în acest oraş atât de străin pe vremuri faţă de orice emancipare a poporului român. Simţindu-se străin «arhiereul» Dionisie îşi îndreaptă gândul în altă parte spre poporul dela sate, unde erà mulţimea şi turma credincioşilor pentru a căror păstorire venise din Buda în Ardeal. Astfel în anul 1764 cereà episcopul Dionisie dela guvernul ardelean voie, să poată cumpără ori în Orăştie, ori în Vad (jud. Solnocului), ori în părţile Sebeşului un loc potrivit spre a zidì o reşedinţă episcopească. In acelaş an cerù dela guvern un ajutor de 2000 floreni ca să-şi clădească în comuna Răşinari o modestă reşedinţă, care ajutor însă nu i-s'a dat.[2] În Sibiiu nu puteà să-şi clădească sau se cumpere reşedinţă, căci Saşii nu ar fi dat voie, ci numai în chirie la periferia oraşului, după cum vedem şi mai târziu, punând piedeci atât episcopului Moga la cumpărarea caselor pentru reşedinţă şi şcoală teologică în strada Cisnădiei, cât şi urmaşului său în

[1] Cf. I. Lupaş, Ist. bis. a Românilor Ardeleni p. 122 şi urm.

[2] N. Iorga, Sate şi preoţi.

scaun, mitropolitului Şaguna, care deasemenea a întimpinat greutăţi pentru a câştigà un loc pentru zidirea catedralei şi a edificiilor necesare unui centru mitropolitan. Episcopului Moga, magistratul oraşului Sibiiu iau aruncat mobilele în stradă, nevoind să se mute din locuinţa închiriată în strada Urezului, iar la cumpărarea celor dintâiu case în interiorul oraşului, vecinătatea săsească a încercat să zădărnicească şi împedece cumpărarea acelor case din partea unui străin — astfel acest episcop în amărăciunea sufletului său a plătit preţul caselor cumpărate numai în bani de aramă, ca să arete magistratului cât de greu trăeşte un episcop român, şi cât de cu anevoie poate adunà mijloacele pentru înaintarea bisericii sale. Chiar şi episcopul Moga a fost îndrumat de magistratul oraşului Sibiiu să-şi mute reşedinţa la Răşinari, unde au locuit şi antecesorii săi, episcopii după naţionalitate sârbi.[1] In interiorul oraşului nu se da voie ca Românii să-şi edifice biserică, cel mult într'o curte închisă, însă fără turn şi fără clopote.

Intre astfel de împrejurări arhiereul Dionisie nu se puteà gândì să aibă în Sibiiu o casă proprie ca reşedinţă episcopească; erau prea maştere împrejurările şi mai maşteri stăpânitorii Saşi. Dupăce nici ajutorul cerut dela guvern la 1764 nu i s'a dat pentru a-şi clădì o modestă reşedinţă în comuna Răşinari — episcopul Dionisie s'a văzut silit a se mulţumì cu «modesta căsuţă ţărănească» dată de credincioşii din Răşinari încă la venirea sa în Ardeal. Atât el, cât şi urmaşii în scaunul episcopesc până la anul 1796 aici în Răşinari aveau locuinţa stabilă, având fiecare şi o locuinţă închiriată la Sibiiu, unde ţineau şedinţe cu membrii consistoriali. Din aceste două locuri fac vizitaţiuni în eparhie, organizează câtuşi de puţin biserica încredinţată lor, atâţia ani rămasă fără păstor.

Arhiereul Dionisie încă la 15 Iulie 1763 trimite o circulară din Răşinari şi între alte zice: «Nici clericii, nici laicii să nu vă încumetaţi a vă amestecà în afacerile religioase ale uniţilor, a-i îndemnà să treacă dela uniune la neuniune, fie aceasta prin graiu viu ori în scris, fie în taină ori pe faţă, fie în persoană, ori prin mijlocirea cuiva», astfel oricât s'a străduit a vizità eparhia, nu puteà să lucreze pe faţă pentru întărirea ortodoxiei din cauza

[1] Bis. Catedrală, Sibiiu pag. 63.

restricțiunilor impuse, ba ce e mai mult edictul împărătesc din 1762 făceau din acest episcop un «jandarm împărătesc». La anul 1764, 13 Decemvrie datează din Rășinari pastorala de sărbătorile «Nașterii Domnului», apoi la Aprilie 22, August 27 anul 1767 trimite Brașovenilor diferite acte și în acelaș an August 23 scrie de aici lui Buccow să se numească succesor, dorind a părăsì această eparhie. Probabil multele șicane, îngrădirile puse în cale de a nu fi liber nici în manifestările de ordin sufletesc în ceeace privește ortodoxia, apoi faptul că erà prea străin, prea înlănțuit de a scoate din robia sufletească pe credincioșii săi, curând după venirea sa în Ardeal îl vedem încă la anul 1762 cerând împărătesei să-l dispenseze de sarcina primită, de oarece este bătrân și slab și n'are nici *reședință*, nici venituri.[1]

După moartea lui Novacovici la 1767 se numì ca administrator I. Georgevici episcopul din Vârșeț, care însă nu-și ocupă postul și în locul lui ajunge dela 1771—1773 Sofronie Chirilovici. Dela 1773—1783 biserica ortodoxă a rămas sub conducerea «vicarășului» I. Popovici din Hondol. Împăratul Iosif al II lea numì de episcop statornic pentru Românii ort. pe Gedeon Nichitici dela 1783—1788, arhimandritul dela mănăstirea sârbească din Șișatovaț. El a funcționat și pe vremea episcopului Novacovici ca preot și protopop în Ardeal și astfel cunoșteà bine împrejurările de aici. E înmormântat în biserica cea veche din Rășinari. Dela 1789—1796 a urmat arhimandritul mănăstirii Bezdin din Banat, Gerasim Adamovici, despre care mai nou se afirmă, că nu e înmormântat lângă antecesorul său, ci în Sibiiu în biserica din strada Lungă. Atât Nichitici cât și Adamovici locuiesc în Rășinari în aceiaș căsuță țărănească ca reședință episcopească — mărturie până în ziua de astăzi de starea bisericii de pe acele vremuri.

Astfel putem stabilì că comuna Rășinari a fost loc de reședință episcopească între anii 1761—1796 locuind acì mai mult sau mai puțin 3 episcopi sârbi: Novacovici, Nichitici și Adamovici. Ce a silit și îndemnat pe acești episcopi să locuiască în Rășinari? Năcazurile de tot felul, sărăcia, umilința în care se aflà biserica noastră după unire, neavând unde să-și plece capul. Din Brașov, unde a fost instalat cel dintâiu administrator

[1] I. Matei, Vaçanțele Mit. ort. p. 24.

eră greu să se administreze o eparhie, Sibiiul nu concedeà unui episcop să-şi cumpere casă ca reşedinţă, astfel cei 3 episcopi au putut să închirieze numai la Sibiiu, cel dintâiu la poarta Cisnădiei, cei doi din urmă având «cuartir» în uliţa Turnului. Intre astfel de împrejurări mai bine se simţeau în mijlocul poporului, mai ales că comuna le-a oferit această «smerită căsuţă» ca loc de reşedinţă. Aici în Răşinari aveau o frumoasă biserică restaurată la anul 1755, zugrăvită în interior şi exterior, în locul altei biserici de lemn ce s'a fost zidit la anul 1383 prin Radu Negru I. Această biserică răpită de uniţi şi dăruită lor de împărăteasa M. Terezia, după câţiva ani prin lupte şi revoluţii cum puţine s'au pomenit în istoria unirii — a fost retrocedată ortodocşilor încă pe timpul lui Novacovici. Aici aveau pe «eruditul» protopop Sava Popovici «care a slujit pe patru vlădici» mai târziu asesor episcopesc, acesta a copiat vr'o 15 manuscrise de conţinut religios, istoric cu o rară caligrafie şi cu multe desemnuri în culori. Acesta adeseori îi însoţeà în vizitaţiuni canonice şi în călătoriile lor la Carloviţ şi Timişoara, sau rămâneà în reşedinţă sau în «cuartir» în absenţa lor.

Episcopii sârbi au aflat în comuna Răşinari credincioşi pravoslavnici, cari suferind temniţă şi bătăi, cu preţul vieţei au susţinut ortodoxia faţă de nenumăratele tentaţiuni, siluiri ce le făceau stăpânitorii de pe vremuri, cât şi magistratul Sibiiului şi episcopii uniţi. Astfel ni se păstrează cazul poate cel mai caracteristic din anul 1745, când magistratul Sibiiului hotărâse a publicà «patenta», mai bine zis «goana înpotriva preoţilor neuniţi şi a poporului, care nu voià să primească unirea». In 18 Aprilie acelaş an sătenii din Răşinari se adunară cu mic cu mare şi s'au dus cu toţii la protopopul unit, i-au luat cheile bisericii — care a fost a ortodocşilor — în care au introdus îndată pe preoţii neuniţi. Protectorul uniţilor, magistratul din Sibiiu hotărî să se trimită în Răşinari un comisar întovărăşit de cancelistul român, apoi căpitanul oraşului cu câţiva oameni bine înarmaţi, ca să înfricoşeze pe săteni şi să prindă pe preoţii neuniţi şi pe căpeteniile mai însemnate. Neaflând pe alţii, arestară pe judele şi subjudele satului şi îi duseră în oraş. Primarul oraşului, raportează magistratului, că des de dimineaţă tot satul, cu muieri şi cu copii s'a sculat şi a venit la Sibiiu şi în faţa

unei renitenţe atât de stăruitoare a Valahilor să cumpănească bine lucrurile. Preoţii uniţi au fost chemaţi la magistrat să li se predeà cheile bisericii, dar aceştia refuzară spunând, că astfel nu pot fi siguri nici unul de vieaţa lor şi dintre oamenii din sat nici unul nu va vrea să vină la biserică. Bătrânii satului declară magistratului în numele întregului sat, că nu mai primesc nici odată pe preoţii uniţi şi nici nu vor mai merge cu ei la biserică. Ei mărturiseau că restituesc uniţilor cheile bisericii, dar se roagă cu insistenţă să-i lase în credinţa lor veche a bisericii răsăritene «căci ei mai bine mor cu toţii, ori se împărtăşesc în loc de Paşti cu muguri de stejar, decât să meargă la biserică deodată cu preoţii uniţi». Nouăsprezece bătrâni din cei prezenţi steteră buni că nu li se va mai întâmplà nimic rău preoţilor uniţi, stabilindu-se un fel de pace de nevoie — totuş magistratul în urmă hotărî să aresteze pe cei 2 juzi şi 3 bătrâni, cari steteră 6 săptămâni în temniţă, când apoi magistratul le luă o declaraţie, că pe viitor se vor purtà mai bine.[1] Magistratul Sibiiului aveà o ţinută foarte dujmănoasă faţă de poporul din Răşinari, care încă la 1733 pornise un proces monstru de revendicare a teritorului său, luat în stăpânire şi folosinţă pe nedreptul considerând comuna ca «pertinenţie» a oraşului, iar locuitorii ca iobagi. Acest proces s'a terminat la 1786 după 53 de ani de mari lupte şi năcazuri prin împăratul Iosif al II-lea care a declarat comuna de «liberă regească».

Corifeii reacţiunii contra unirii au fost popa Maniu şi popa Vasilie. Văzând Răşinărenii că stăpânirea forţează credinţa lor străbună au recurs la fel şi fel de mijloace, astfel au dus în biserica răpită un câne mort şi au aruncat pe fereastră cu pietrii, în preotul care liturgiseà. Neavând sfârşit aceste frământări, la anul 1761 generalul Buccow plecă cu 6 companii de infanterişti şi o trupă de husari la Răşinari, ducând cu sine şi câteva tunuri, pe cari le aşeză pe colinele din apropierea satului numite «Costiţă» şi ameninţând totodată pe locuitori că le face casele scrum, dacă nu se supun. Nevoind să predeà cheile nici după ameninţarea cu sabia şi tunul, fură svântaţi în bătăi şi biserica din nou predată uniţilor, ca nu peste multă

[1] Cf. Dr. Silv. Dragomir, Ist. desrobirii relig. în veacul XVIII-lea pag. 155 şi urm.

vreme să revină pentru totdeauna ortodocşilor cari au zidit-o şi la a cărei renovare contribuiseră cu 2000 floreni. Tot pentru ţinuta dârză şi statornică în legea străbună au fost pedepsiţi la 1746—1747 odată solvind directorului fiscal Petru Dobra suma de 800 fl. altădată senatorului Wagner din Sibiiu 1000 florini «pentrucă nu au voit să îmbrăţişeze unirea». Frământările şi lupta religioasă se potolesc cu venirea în Răşinari a episcopului Dionisie Novacovici, unde îşi aveà şi reşedinţa episcopească.

*

«Casa episcopească», «smerita căsuţă ţărănească», reşedinţa episcopilor: Dionisie Novacovici, Gedeon Nichitici, Gerasim Adamovici — a trecut prin multe peripeţii după moartea celui din urmă episcop. Zidită la 1767 — o altă inscripţie ne arată zidirea ca anterioară acestui an — într'o vreme a servit şi ca local de şcoală pentru fetiţe în veacul XIX-lea. Pe grinda din «casa cea mare» e o inscripţie sârbească pe care nu o putem tălmăcì. Această reşedinţă, aşezată în nemijlocita apropiere a bisericii vechi, în marginea cimiterului de odinioară, având în stânga şcoala cea veche zidită la anul 1754 — astăzi pe acest loc mesconiţele comunale — iar în faţă biserica veche serveà ca loc de linişte şi meditare pentru «vlădicii» chemaţi a conduce şi organizà câtuş de puţin biserica noastră ortodoxă. Reşedinţa zidită din lemn, acoperită cu şisă, constă din 3 odăi destul de spaţioase. Tradiţia ne-a păstrat, că nu toate odăile erau ale episcopilor ci în odaia din mijloc şi stânga sau în «tindă» şi «coamăr» locuià protopopul Coman Bârsan, care erà şi îngrijitorul casei în absenţa lor, iar când erau acasă le sta la îndemână cu cele trebuincioase. Amănunte nu ne-au rămas din vieaţa şi petrecerea lor aici, actele cari s'au păstrat în arhiva Consistorului din Sibiiu, au căzut pradă flacărilor în revoluţia anului 1848.

Ce m'a îndemnat să adun într'un mănunchiu aceste date răsleţe referitoare la reşedinţa episcopilor sârbi în Răşinari? Imprejurarea, că această casă total ruinată şi trecută prin multe mâni, a ajuns din nou în posesiunea bisericii în momentul când demolarea şi nimicirea ei erà chestiune numai de ceasuri! Unii au fost de părere că această casă trebue nimicită ca să nu mai

vedem starea umilită în care se află biserica noastră înainte cu peste 150 de ani, alții din contră, erau de părere ca reședința să fie restaurată întocmai. In anul acesta s'a și restaurat — sub deosebita pricepere și supraveghere a preotului Maniu Lungu — din fundament păstrându se întru toate forma veche a clădirii, devenind astfel un modest monument istoric-bisericesc. La suma considerabilă ce a reclamat-o această temeinică restaurare a reședinții de aproape 40,000 Lei, a contribuit guvernul nostru de astăzi și cel precedent prin mijlocirea I. P. S. mitropolit Nicolae și bunăvoința dlui Octavian Goga.

In viitor fosta reședință episcopească va deveni un mic muzeu local, unde se vor păstrà lucruri și obiecte din vremea episcopilor sârbi, ce ni s'au păstrat și alte de interes cultural și istoric.

Privind fosta reședință episcopească din Rășinari între anii 1761—1796, citim ca într'o carte starea umilită a bisericii ortodoxe de pe vremuri — asemănându-o cu reședințele actuale din Sibiiu avem perspectiva de desvoltare și progres: unde, și ce am fost, și până unde am putut ajunge astăzi cu biserica noastră ortodoxă din Ardeal.

Rășinari, Iunie 1923.

Emilian Cioran,
preot ort.

Fr. W. Foerster.

Atitudinea preotului creștin față de chestiunea socială.

(Urmare).

Cu privire la modul cum s'ar puteà reacționà cu succes împotriva mamonismului, avem multe de învățat dela marii creștini ai trecutului — sau cel puțin dela punctul lor de vedere general, dela metoda lor fundamentală; tocmai într'o epocă *materialistă* ca a noastră, în loc de a face economie politică, e de nevoie să revenim la sâmburele spiritual al creștinismului.

Cât de infinit mai adânc și mai temeinic este spre exemplu răspunsul, pe care Francisc de Assisi îl dă mamonismului contemporanilor săi, față de tot ce știu să

spună reprezentanții unui creștinism în mare parte social politic! Plecând dela ideia exactă, că creștinismul ar trebuì să se dovedească și ca putere de transformare socială, aceștia îndreaptă pe om greșit înafară, în loc de a luà din privirea stărilor noastre culturale cel mai puternic imbold, ca, prin mijlocul îmbogățirei și adâncirei lumii interne, — să-l libereze de puterea tiranică a lumii externe și de prețuirea exagerată a factorilor și a condițiunilor externe a progresului!

«Sărăcia de bună voie» a lui Francisc de Assisi a fost fără îndoială un remediu personal și social de primul rang. De sigur că noi nu vrem să o prezentăm ca un program social pentru vremurile de acum. Chiar Francisc nu pretindeà aceasta dela cultură, ca Tolstoi, ci a realizat-o într'un cerc restrâns, care cu spiritul și cu ideia sa fundamentală trebuià să exercite o influență educativă și să fie așà zicând o călăuză a conștiinței pentru întreaga cultură. Dela această idee fundamentală am puteà și azi învăță foarte mult, anume că, înainte de orice, e de nevoie să se înfrângă în orice om *tirania trebuinței*, dacă se voește a se ajunge la adevărata rădăcină a idolatriei aurului. Francisc continuă și azi, fără să știm, a lucrà în adâncul conștiinței noastre sociale. El a îndulcit la mii de proletari ghimpele și umilința sărăciei lor și la mii de bogați a minat pe încetul prețuirea peste măsură a averii, a *depreciat* în ambele clase *obiectul descordiei* a pus pe primul plan, în centru, liberarea personală și interioară de sub sclăvia aurului și de dorința de putere, a proslăvit și demonstrat cu propria sa vieață, realitatea unei lumi mai superioare! Astfel că, paralizând și înnădușind puterea impulsivă a lăcomiei nemăsurată prin trebuințe mai superioare și ținte mai înalte, el a lucrat regenerând nu numai personal, ci și social și a trezit puteri, care încet, dar irezistibil își exercită influența asupra procesului de vieață al societății.

* * *

Dacă în cele de mai înainte s'a vorbit atât de mult despre laturea internă-umană a problemei, fireşte că nu trebue să se zică că un reprezentant al creştinismului n'ar aveà dreptul să se gândească şi să se întrebe: care ar fi formele externe sociale cele mai conforme cu caracterul fundamental al creştinismului şi care ar puteà favorizà şi întărì acest caracter. Ba încă n'ar fi chiar nimic de zis, dacă eventual s'ar găsì preoţi, care, simţind chemare specială pentru aceasta, şi-ar închinà întreaga lor vieaţă pentru activitatea socială. Şi fără îndoială e şi drept, ca sentimentul într'adevăr religios să producă totdeauna activitate de reformă şi de asistenţă socială, ca manifestare externă a abundenţei de iubire, ce cucereşte lumea. Dacă n'ar sta autorul pe această temelie, atunci n'ar fi intervenit el în această carte aşà de făţiş pentru activitatea socială. Totul este ca să se privească activitatea practică numai ca un *rezultat* indispensabil al îngrijirei creştine a sufletului, dar să nu fie pusă *în locul* îngrijirei sufleteşti. Aceasta ar fi acelaş lucru ca şi când cineva, preocupat de tramvaiul electric, ar uità staţia producătoare de energie. *Dacă inginerii dela uzina electrică s'ar face conducători de tramvai, atunci tramvaiul s'ar opri în cele din urmă şi ar aminti în mod violent celor interesaţi de legea diviziunii muncii şi de ordinea ierarhică a funcţionarilor.* Lucraţi practic, dar recunoaşteţi opera internă ca pe cea dintâi şi cea mai necesară — tocmai, pentrucă numai dela ea vin şi marile puteri pentru activitatea externă lumească şi pentrucă prin ea se liberează omul din izolarea egoistă şi se formează pentru comunitate.

In cele următoare se vor înfăţişà câteva primejdii speciale, ce ameninţă pe preotul, preocupat de chestiunea socială, dacă nu înţelege complect acest principiu şi dacă nu-l face în mod consecvent de normă pentru întreaga sa purtare şi cugetare.

*
* *

Dacă atenţiunea preotului e prea mult îndreptată la amănuntele problemei sociale şi la controversele ei

economice şi tehnice, complicate, atunci el este expus înainte de orice, din pricina lipsei unei priviri generale solide şi a unei concepţii personale temeinice, să se lase înşelat de o literatură unilaterală, să admită teorii respinse de ştiinţă şi la stabilirea răspunderilor, cui trebue să se atribue relele sociale, să nu vadă clar partea ce-o aici au împrejurările externe.

Voim să lămurim cele evidenţiate aici cu câteva exemple concrete. Pericolul cel dintâi, în care cad cei mai uşor toţi idealiştii sociali, este revolta morală exagerată faţă de «capitalism». Desigur că nu putem fi bănuiţi că voim să luăm apărarea degenerării materiale a civilizaţiei moderne, dar socotim că e o mare greşală, când se voeşte a se pune această degenerare în socoteala unui anumit sistem. Creşterea extraordinară a energiei spirituale, sociale şi morale a omenirii civilizate, dela căderea păgânismului încoace, a produs marele triumf economic şi tehnic al omului asupra naturii. Acest triumf, şi nu ordinea capitalistă, a revărsat apoi peste noi un mare belşug de bunuri materiale, la înălţimea căruia nu erà cultura noastră internă. Şi mizeria socială erà, în această lume inperfectă, inevitabilul fenomen însoţitor al transiţiei dela vieaţa închisă la vieaţa economică mondială, dela meserie la manufactură, dela manufactură la tehnica marei industrii moderne; dacă toată această desvoltare imensă s'ar fi realizat sub un regim socialist, atunci ar fi adus cu sine poate o mizerie şi mai mare şi piedici mai încurcate, mari, în calea giganticului proces de vieaţă a societăţii. Dacă vrea careva să fie un proslăvitor a timpurilor vechi, bune, cu vieaţa lor locală, cu poştalioanele şi liniştea lor idilică — bine, dar atunci să fie consecvent şi să rămână un reacţionar. Dacă recunoaşte însă tehnica modernă, atunci desigur e de dorit să facă totul pentru a îndulcì asperităţile ei şi să facă din ea din ce în ce mai mult servitoarea, în loc de stăpâna culturii; dar să se înceteze în fine cu veşnica insultă la adresa capitalismului, a cărui activitate uriaşă în organizaţia vieţii economice

mondiale este totuşi o mândrie a energiei umane. Şi să se înceteze de a se prezentà ca o crimă a capitalismului întreaga mizerie, ce din nenorocire a avut ca urmare expasiunea economică şi tehnică a occidentului, ca un efect al unei sistematice şi diabolice exploatări şi a lăcomiei de bani şi să se atribuiască o fază de tranziţie fiinţei întregului sistem. Tocmai în acest punct unii socialişti idealişti îşi permit adeseori o vorbire de tot ignorantă, care serveşte numai ca să discrediteze din nou idealismul în ochii oamenilor «practici». Fapt este că cea mai mare mizerie stăpâneşte în industria casnică şi în alte forme vechi şi inferioare de exploatare, în timp ce muncitorimea tocmai a marii industrii capitaliste, în toate ţările, s'a transformat într'o clasă de mijloc, ale cărei venituri nu rareori trec cu mult peste ceeace astăzi revine micei funcţionărimi.

(Va urmà) Traducere de **I. C. Negoiţă.**

Un dar de Crăciun.

— „Lumina Satelor". —

Este un vechiu obicei creştinesc ca, la praznicul Naşterii Domnului, părinţi şi copii să-şi facă daruri unul altuia; prietinii să-şi cinstească lucruri între olaltă, pe cari le păstrează, ca amintire frumoasă.

In alte vremuri se puteau face cheltueli şi pe «nimicuri», pe lucruri, cari aduceau o bucurie, o plăcere numai. Azi însă zilele sunt mult mai pline de griji, decât ca oamenii să nu-şi tragă seama, că banul nu se mai dă din mână decât pe lucruri folositoare. Chiar între aceste lucruri trebue să facem deosebirea de lucruri folositoare vieţii vremelnice şi de lucruri cari slujesc ţinte mai înalte, sunt puse în slujba sufletului, al cărui preţ e mai pe sus de bunurile lumii acesteia şi vieaţa lui trece dincolo de marginea mormântului.

Intre aceste din urmă socotesc eu, ca un lucru de mare folos sufletului, cetirea gazetei «Lumina Satelor». Ea aduce veşti din vieaţa ţării noastre scumpe, şi din vieaţa lumii mari, răspândeşte lumină şi învăţătură pentru toate trebuinţele vieţii

dela ţară, şi mai presus de toate aduce în casa creştinului lumina şi învăţătura Evangheliei Domnului nostru Isus Hristos în cuvinte, în chipuri şi frumoase icoane. E un prieten, un sfetnic şi mai ales un învăţător nepreţuit.

Suntem în aşteptarea venirii Domnului, ne pregătim de praznicul minunatei Lui naşteri. Erà loc destul în lumea largă; câte paturi moi n'au fost prin strălucitoarele palate, câte adăposturi cuviincioase n'ar fi găsit în mulţimea de case bineorânduite ale oamenilor din vremea aceea; dar Domnul a voit să se nască într'o anumită peşteră, în ieslea umilită de acolo. Intr'un anumit loc numai a vrut să se nască, acolo unde erau aproape păstorii cu suflete curate; unde îngerii în noaptea sfântă, au putut să înalţe cântece de slavă întru mărirea Celui născut din Tatăl plin de har şi de adevăr, «mărire întru cei de sus lui Dumnezeu», fără ca zgomotul lumii să tulbure cântarea lor.

Şi acum, când Domnul pentru a noastră mântuire vine să se nască din nou, El nu se sălăşlueşte oriunde, nu intră în orice casă şi nu se adăposteşte decât într'o anumită inimă.

Plăcută este Domnului grija omului de a aveà la sărbătoarea naşterii Lui o haină nouă; El priveşte cu bucurie la femeea, care a ostenit sârguincios să-şi pună casa în rând, să-o primenească şi împodobească; şi binecuvintează cu amândouă mânile bucatele mai alese la Crăciun, ca altădată; se aşează chiar la masa celuice îl pofteşte cu gând curat şi bun.

Dar Domnul nu vrea să rămână numai în casa ta, nu vrea să ospăteze numai la masa ta, el bate la uşă, vrea să intre mai adânc, înlăuntrul fiinţei tale, vrea să străbată în cămara sufletului tău, în ieslea inimei tale, aicea vrea să se nască. Pe aceasta o caută acum, de aceasta vrea să se bucure. Dar nu poate intra ori unde.

La casa unde uşile sunt zăvorâte, unde ferestrile sunt astupate, unde sufletele sunt răci şi pustii şi inimile de peatră, Domnul trece alături, nu poate să intre şi acolo lăcaş să-şi facă. Ca să ai parte de un oaspe atât de mare, trebuie să-i ieşi tu însuţi departe întru întimpinare, să-L primeşti ca pe împăratul sufletului tău. Nu ajung ramuri de finic şi haine aşternute pe jos, dichiseli dinafară, ca, dupăce a trecut alaiul praznicului, tu să-L dai iarăş uitării, să-L restigneşti din nou. Trebue să-l pregăteşti

lăcaş lăuntric, curăţit de slăbiciuni şi patimi, de păcate şi răutăţi, lăcaş înfrumseţat cu podoabele alese ale virtuţilor creştineşti şi ale faptelor bune. Cine ar puteà învăţà şi dedà pe creştini la acest lucru, *mai mult* şi mai bine, decât sfătuitorul care se cheamă «Lumina Satelor». Ea vine să aducă lumina şi căldura dragostei lui Hristos în casa omului, săptămână de săptămână un an întreg. Pe toţi câţi se împrietenesc cu ea îi ajută să pregătească calea Domnului, pentru venirea Lui.

Aceste îndemnuri se cade să le împărtăşească fraţii preoţi credincioşilor lor în preajma Naşterii Domnului, sfătuind pe tată să facă un dar copilului său mai răsărit, abonându-i pe un an, ori deocamdată măcar pe o jumătate de an, «Lumina Satelor» din care să citească în lungileseri de iarnă, pentru casa întreagă. Omul cu prindere mai bună să-i facă o bucurie vecinului său, prietin, cu casă mai grea, ori mai sărăcuţ, trimiţând abonamentul şi adresa aceluia, aşà ca nici măcar să ştie şi va aveà pe urmă mulţumirea izvorâtă din bucuria fratelui său, când va aflà de fapta lui. Creştinii buni să se gândească mai ales la semenii lor, cari sufer de patimi rele şi se tăvălesc în păcate urâte. Nu-i pot ajutà mai bine decât dându-le un reazim, un tovarăş de drum, care nu minte, şi are îndrăzneala să spună răului pe nume în faţa oricui, fără să supere pe nimeni.

Fraţii preoţi să îndemne pe fii lor sufleteşti să-şi deschidă casa, să primească gazeta aceasta, ca pe un înainte mergător, care pregăteşte în suflete calea Domnului. Şi vor aveà pe urma ei, ca mulţi alţii de până acum, bucuria de a se înfrăţì cu Hristos, de a intrà în oastea Lui, a-l slujì cu credinţă şi devotament, dobândindu-şi fericirea şi mântuirea.

Preot. *P. Moruşca.*

MIŞCAREA LITERARA.

Capernaume! Capernaume, momente din apostolatul nostru, de Preotul *Gr. Cristescu.* Craiova. Ed. Institutului de arte grafice «Ramuri» 1923. Pag. 108. Preţul 25 Lei

Harnica şi disciplinata tiparniţă dela Craiova a scos la lumină o nouă carte de cugetare creştină, datorită părintelui Gr. Cristescu, unul dintre cei mai distinşi fii ai bisericii noastre de astăzi. Faptul că între broşura «Imperativul creştin», publicată anul trecut şi între publicarea lucrării despre care vorbim

s'a scurs un răstimp aşà de scurt, ar puteà fi restălmăcit în sensul că păr. Cristescu aleargă după ieftina cunună de lauri, împletită din numărul unor broşuri scrise la repezeală. Pentru celce a urmărit şi urmăreşte cu atenţie scrisul păr. Cristescu însă, această restălmăcire este deadreptul exclusă. Căci domnia sa nu e împins la muncă de orgoliul personal cu care atâţia s'au obicinuit să-şi împodobească strădaniile lor literare, ci de nestăpânita râvnă de a-şi împlinì o datorinţă pe care i-o impune situaţia sa de slujitor devotat al lui Hristos.

Problema care-l frământă cu atâta insistenţă este *criza religioasă* a vremilor noastre — în toate înfăţişerile ei. Puternica notă de originalitate în concepţia autorului se vădeşte în faptul că domnia sa nu izolează problema religioasă, ci caută s'o judece şi s'o îndrumeze proiectând-o pe fondul integral al vieţii omeneşti în toată complexitatea ei; nu fărâmiţează sufletul omenesc în atomi, ci-l studiază în sinteza lui arhitectonică — aşà cum l-a lăsat Dumnezeu. Intr'adevăr cea mai mare greşală de ordin metodologic a celorce se ostenesc să propovăduiască evanghelia Mântuitorului este că nu privesc vieaţa omenească în desfăşurarea ei organică, ci-i izolează laturea pur religioasă căutând s'o promoveze numai pe aceasta. Rezultatul la care se ajunge de obiceiu este un desechilibru teoretic, care nu poate schimbà consistenţa organică a vieţii omeneşti, fiindcă nu-i respectă toate funcţiunile ei.

Tot ce vrea părintele Cristescu este să trezească în suflete idealurile evanghelice ale iubirii şi carităţii creştine în aşà fel, ca ele să fructifice toate celelalte idealuri ale vieţii omeneşti. Mântuitorul devine în concepţia dsale un polarizator al tendinţelor noastre. «Funcţiunea socială» a Evangheliei o ridică pe primul plan, vrând în felul acesta să inactiveze acel *creştinism dinamic*, de care în deosebi vremile noastre au atâta lipsă. In slujba propovăduirii acestui creştinism dinamic îşi pune tot focul entusiasmului său de conştient ucenic al Mântuitorului.

In slujba acestui *entusiasm apostolic* stă şi cartea despre care vorbim, alcătuită din studii şi articole publicate în parte prin diferitele reviste (câteva în «Rev. Teol.»). Ele nu sunt flori de-o zi, menite să treacă la coş după cea dintâi citire a lor, ci perle de cugetare creştină — prin permanenţa problemelor abordate, ca şi prin haina petroniană în care ni se înfăţişează. Preoţii ca şi restul intelectualilor noştri găsesc în această carte un preţios îndrumător de vieaţă superioară. *N. Colan.*

*

Din durerile noastre trecute şi prezente de primpretor *Eugeniu Munteanu* licenţiat în ştiinţele de stat, diplomat în teologie. Tip. I. Schimdt & Comp. Agnita 1923 pp. 77. Preţul 20

Lei. — Cartea cuprinde articole publicate în diferite reviste şi ziare. Problemele de o promiscuitate bizară sunt tratate cu graba şi interesul gazetăresc. Ele ne dau un tablou de preocupările cari frământă pe orice om cu interes faţă de ce-i îmbie vieaţa de toate zilele. O colecţie de note, impresii, amintiri, predici, îndemnuri, poveţe, aşezate una după alta, fără vr'o grupare după omogenitatea cuprinsului lor. Limbă fără petenţii, şarjată de... prea multe greşeli de tipar.

*

Ortoepia şi fonetica de *Iosif Popovici*, cu 21 figuri în text. Cluj. Institutul de arte grafice «Ardealul» 1923. pp. 72. — Lucrarea eruditului profesor dela universitatea din Cluj este o preţioasă contribuţie la lămurirea unor probleme de interes ştienţific. Autorul ne dă istoricul sumar şi starea actuală a cercetărilor făcute până azi în domeniul ortoepiei şi al foneticei. Domnia sa apreciază, în lumina ştiinţei filologiei moderne, gramaticile iscusiţilor săi înaintaşi (Eustratie, Braşoveanul, Micu-Klein, Ienache Văcărescu, Radu Tempea, Şincai, C. Diaconovici Loga, Ioan Alexi, I. Eliad, Vornicul Iordache Golescul) şi dă preţioase lămuriri de metodă în cercetările ortoepiei şi ale foneticei moderne, aşezate pe temelii experimentate. Numeroase figuri şi ilustraţii contribue la înţelegerea uşoară a expunerii de o rară claritate şi precisiune ştienţifică. Broşura constitue rezultatul unei rodnice activităţi pe care-o desfăşoară dl. prof. Popovici în laboratorul de fonetică experimentată dela universitatea din Cluj — singura universitate din ţară care dispune de un astfel de laborator.

*

Comoara de cărţi pe care ne-o îmbie Casa de editură Herder & Comp. din Freiburg in Breisgau în catalogul dela sfârşit acestui an, e cu adevărat vrednică de luat în seamă. Pomenesc câteva din cele care alcătuesc literatura religioasă: Dr. A. Heilmann: «Foc din cer», «Purtători de Dumnezeu», meditaţii asupra Bibliei şi Părinţilor bisericeşti; I. A. Kardinal Newman: «Creştinism», extrase din opera autorului în 8 volumaşe, tratând aşteptarea şi pregătirea pentru creştinism, plinirea vremii, dovada creştinismului, credinţa, sufletul, societatea, lumea, copilul; Erich Przywara: despre împărăţia cerească a sufletului în 5 volumaşe, tratând despre spirit, seriozitate, milă, patrie şi Hristos; Leo Wolpert: «In şcoala apostolilor», cetiri în legătură cu epistolele apostoleşti; Paul W. v. Keppler: «Mai multă bucurie», o înălţătoare filosofie a bucuriei de vieaţă; şi «Şcoala suferinţii» ce răspândeşte mângăiere şi pace, împăcare şi nou curaj de vieaţă în mijlocul suferinţelor; Dr. K. A. Vögele: «Priviri înalte», gânduri de sărbătoare; I. B. Leschnic: «Vieaţa lă-

untrică», îndemnuri şi cugetări; Dr. Franz Keller: «Şcoala vieţii spirituale»; I. Kuhnel: «Despre Dumnezeu şi despre noi»; K. Eder: «Cărări sfinte», o carte din lumea şi sufletul preotului; Dr. A. Heilmann: «Drumul la fericire», îndemnuri pentru o vieaţă frumoasă; Dr. I. Reisike: «Ştiinţe naturale, Concepţii despre lume, Religiune, pietrii pentru fundamentarea credinţii în Dumnezeu»; Dr. Arnold Rademacher: «Credinţa raţională», carte care taie drum credinţei în cugetarea modernă; Dr. Wilhelm Burger: «Manual pentru îndrumarea vieţii religioase şi morale a tinerimii» în 3 volume. O lucrare ce prezintă cu atât mai mare preţ, cu cât noi n'avem nici o îndrumare pentru felul cum trebue să se facă catehizarea tinerimei adulte. —

Cine vrea să aibă orientări mai amănunţite să ceară casei de editură catalogul «Bücherschatz 1924». *(P.)*

CRONICA BISERICEASCĂ-CULTURALĂ.

Val de lumină. După cumpliţii ani de răsboiu, în cari muzele au fost reduse la tăcere, în oraşele noastre s'a produs un puternic val de lumină. Intre altele s'au organizat în centrele mai importante ale ţării aşa numite *universităţi poporale*, în cadrul cărora bărbaţi cu temeinică pregătire în domeniul specialităţilor lor caută să lumineze poporul prin conferinţe, şezători, producţiuni artistice etc. Rezultatul acestor manifestaţii de viaţă superioară este un îmbucurător val de lumină, care pătrunde tot mai adânc în sufletul oraşelor noastre — aşa de sterilizate de răstrişteа ultimilor ani de cumplită cumpănă.

Sibiiul care sub raportul instituţiilor culturale de care dispune stă în rândul celor dintâi oraşe ale ţării, încă n'a rămas străin de aceste preocupări culturale. De altfel în privinţa aceasta el n'avea decât să ducă mai departe o frumoasă şi destul de veche tradiţie.

Secţia Sibiiu a «Astrei» de sub prezidenţia dlui Dr. Gh. Preda şi secţia «Asociaţiei profesorilor secundari» de sub conducerea dlui S. Ţeposu înţelegându-şi misiunea, au organizat o serie de conferinţe cu subiecte pe cât de eterogene, pe atât de interesante. Ele au fost inaugurate în ziua de 24 Noemvrie c. în sala prefecturii judeţene prin conferinţa I. P. S. nostru mitropolit Nicolae, care a vorbit despre «Sf. scriptură şi intelectualii noştri».

Conferinţele cari se ţin în fiecare Duminecă şi zi de sărbătoare sânt foarte cercetate, fapt care dovedeşte că publicul

nostru nu se desinteresează de problemele culturale. Entusiasmul apostolic al fruntaşilor vieţii noastre culturale găseşte cel mai îmbucurător răsunet în sufletul catehumenilor, cărora nu li se cere nici un fel de certificat pentru a intra într'o şcoală de cea mai reală utilitate. Dăm mai la vale programul celei dintâi serii de conferinţe îndemnând preoţimea noastră din jurul Sibiiului să-şi facă răgaz şi să participe la ele.

Seria I, a festivalurilor şi conferenţelor:

4 Noemvrie (23 Oct. 1923). *Festivalul I.:* I. Pr. Sf. Mitropolit Dr. Nicolae Bălan: Sf. Scriptură şi intelectualii noştri. Concert dat de corul şcoalei normale (dirig. dl prof. Timoteiu Popovici). Sala prefecturii. Ora 4. m.

11 Noemvrie (29 Oct.) Dr. Gh. Preda, directorul desp. Sibiiu al «Asociaţiunii»: Din problemele originei şi evoluţiei vieţuitoarelor şi în special, a omului. La ora 6. (Cu proiecţiuni luminoase).

18 Noemvrie (3 Nov.) Prof. N. S. Ionescu (Sibiiu): Idealismul american. (La ora 6.)

21 Noemvrie (3 Nov.) (Mihail şi Gavriil) D-na Maria P. Chiţu: Dante Alighieri şi «Divina Comedia». (La ora 6).

25 Noemvrie (18 Nov.) Prof. univ. Alex. Lapedatu (Cluj), membru al Acad. Rom., etc.: Dimitrie Cantemir. (La ora 6.)

1 Decemvrie (18 Nov.) Sâmbătă. Aniversarea Unirii. *Festivalul II.* Preş. secţiei Sibiiu a «Asociaţiunii gen. a profesorilor sec. rom.» dl S. Ţeposu (Sibiiu); Cuvântarea festivă. Concert coral al liceului «Gh. Lazăr» (dirig. prof. N. Oancea). (La ora 4 p. m. în Sala teatrului orăşenesc).

4 Dec. (21 Nov.) Marţi, Intrarea în Biserică, I. Dăncilă, preot militar: Contribuţii la creşterea şi formarea sufletului ostaşului nostru. (La ora 6.)

9 Decemvrie (23 Nov.) I. Bratu, insp. şef. al învăţământului: Experimente din fizica modernă (cu experimente fizicale, în sala de gimnastică a liceului «Gh. Lazăr. La ora 6).

16 Decemvrie (3 Dec.) Dr. Horia Petra-Petrescu: Mila şi compătimirea socială în literatură. (La ora 6).

19 Decemvrie (6 Dec.) Miercuri (Sf. Nicolae) Dr. L. Borcia, decanul baroului advocaţial: (Sibiiu). Din problemele juridice, sociale. (La ora 6).

23 Decemvrie (10 Dec.) Profesor Al. Mumuianu (Sibiiu): Sistemul nervos şi funcţiunile sufleteşti.

30 Decemvrie (12 Dec.) Prof. I. V. Pătrăşcanu (Sibiu): «Faust în literatura universală». (La ora 6).

După Crăciun urmează a doua serie de conferinţe şi festivaluri. Programul ei îl vom anunţă la timpul său.

*

Două congrese. In zilele de 23 şi 24 Octomvrie c. a avut loc în Arad congresul Asociaţiei clerului ortodox din mitropolia Ardealului. Tinăra asociaţie şi-a fixat un plan frumos de activitate, plan care se realizează sistematic cu o râvnă şi entusiasm vrednic de toată atenţiunea.

Congresele ce le ţine anual în diferitele centre de vieaţă bisericească pun în discuţie probleme de o importanţă hotărâtoare pentru viitorul Bisericii şi al neamului.

Actualul congres a fost consacrat *misiunii interne*, menite să lumineze cele mai bune cărări de evanghelizare şi să descopere cele mai rodnice mijloace de a pogorî pe Hristos în sufletele credincioşilor.

De faţă au fost I. P. S. Sa Părintele Mitropolit Nicolae, P. S. Sa Părintele episcop Ioan al Aradului, dl Dr. Ienciu, delegatul Ministerului de culte, păr. Arhimandrit Scriban, V. Goldiş, preşedintele «Astrei», şi un mare număr de preoţi din întreg cuprinsul Ardealului.

Şedinţele au fost conduse de harnicul prezident al Asociaţiei, dl Dr. Gh. Ciuhandu, aşesor consistorial.

Discursurile rostite la deschiderea congresului au trecut marginile unor simple salutări protocolare, dând unor distinşi reprezentanţi ai bisericii noastre prilej să creieze cea mai superioară atmosferă pentru dezbaterile ce aveau să urmeze. Astfel I. P. S. nostru părinte mitropolit a spus între altele:

«Ranele pricinuite de răsboiu pot fi vindecate prin puterea făcătoare de minuni a sfintei biserici. Prin biserică ni s'a păstrat ortodoxia, marea forţă de mântuire a creştinilor din toate vremile şi a neamului nostru mult cercat. Până acum împrejurările ne-au fost vitrege şi ne-au restrâns la o activitate de conservare. *Acum e vremea să reactivăm caracterul misionar al ortodoxiei*».

Iar părintele Scriban, vorbind în numele Societăţii femeilor ortodoxe, a făcut cea mai strălucită apologie a religiei şi a misionarismului creştin.

«Numai celce trăieşte în legăturile înalte ale religiei — a spus d-sa — duce o vieaţă nemuritoare.

Preotul să fie misionar. Ne pogorâm dintr'un trecut măreţ al mucenicilor neamului şi să ne înarmăm cu toată ştiinţa şi

să ne încălzim de focul sacru al apostolatului. Neamul nostru prin noi, slujitorii bisericii intră în legături de solidaritate cu conştiinţa umanităţii. Creştinismul e o forţă cuceritoare, să ne lăsăm cuceriţi de puterea lui şi să fim pârghii pentru cucerirea tuturor miilor neamului nostru. Creştinismul numai e patrimoniul celor ce au fost, ci şi al celor ce vor să fie şi în viitor. Şeful statului major în Japonia e creştin. Şi am fost ocrotitorii ortodoxiei sub Matei Basarab şi Vasie Lupu. Ch. Diehl, bizantinolog în Paris a dovedit că ortodoxia a însemnat cea mai fină şi mai strălucitoare cugetare şi simţire şi care nu s'a coborât din înălţimea sa sfântă nici în epocele cele mai triste de apăsare şi de umilinţă ale bisericii».

Chestiunile aduse în desbatere au fost trei: 1. Misiunea internă (lucrarea păr. protopop *Ciorοianu*). 2. Biserica şi vieaţa socială (lucrarea păr. *Cibian*) şi 3. Atitudinea noastră faţă de credincioşii altor biserici (lucrarea păr. prof. *A. Mager*).

Din vâltoarea discuţiilor ţinute la un nivel superior s'au cristalizat îndrumări de cea mai mare importanţă pentru opera de evanghelizare pe care clerul e chemat s'o realiseze în sinul neamului nostru.

După ce congresul a epuisat problema misionară, a purces la resolvirea chestiunilor de ordin administrativ. Dl. *Nicolae Colan*, profesor de teologie (Sibiiu), a fost ales de secretar general iar dl prof. *Gh. Maior* (Sibiiu) membru în comitet.

Preoţii cari au participat la congres s'au întors acasă cu frumoase reminiscenţe şi mai ales cu un potenţat entusiasm apostolic. Iar atâta ajunge.

*

Nu mai puţină importanţă pentru vieaţa noastră bisericească prezintă congresul preoţimii ortodoxe din întreaga ţară, ţinut la Bucureşti în zilele de 30, 31 Octomvre şi 1 Noemvre n. a. c. sub prezidenţia păr. prof. univ. Popescu-Mălăieşti.

Chestiunile cari au fost puse în discuţiune cu prilejul acesta au fost următoarele: 1. Căile de urmat pentru răspândirea învăţăturii în popor (lucrarea păr. Gr. Cristescu). 2. Mijloacele de traiu ale clerului ortodox (lucrarea păr. prof. Popescu-Moşoaia). 3. Averile bisericeşti şi dreptul Bisericii de a le administră ea însăşi (lucrarea păr. prof. Popescu-Mălăieşti).

Faptul că presa a dat la timpul său informaţii amănunţite asupra lucrărilor acestui congres care pune într'o îmbucurătoare lumină strădania şi prestigiul clerului nostru, ne dispensează de o cronică mai lungă. *Neculce.*

NOTE ŞI INFORMAŢII.

Greutăţile materiale cu cari se luptă revista noastră şi-au mărit exponentul în aşà măsură, încât ne silesc să urcăm şi noi pentru viitor preţul abonamentului. Scumpirea enormă a hârtiei şi a tiparului a adus presa într'o criză fără precedent. Silite de aceste împrejurări cele mai multe gazete şi reviste şi-au dublat de mult abonamentul. Până când a putut, revista noastră a făcut toate jertfele pentru a rămâneà cea mai ieftină revistă din ţară, cu toate că nu se susţine decât din sprijinul curat al cetitorilor ei. Ajungând însă la limita implacabilă a acestor jertfe, se vede constrânsă să apeleze la înţelegerea şi spiritul de jertfă al abonaţilor ei, rugându-i, ca în interesul lor şi în interesul scumpei noastre biserici, să-i acorde şi pe mai departe preţiosul lor sprijin. De altfel plusul de jertfă (30 Lei anual) pe care-l solicităm, nu credem că este prea mare, căci am regretà să ştim că prin el am mărì în mod simţitor greutăţile — şi aşà destul de simţitoare — pe cari preoţimea noastră este silită să le îndure şi pentru micşorarea cărora aşà de puţin se ostenesc cârmuitorii nostri politici.

Suntem convinşi, că cu toată lipsa de eufemisme şi perifraze de stil, în care aducem la cunoştinţa Onor. nostri cetitori această ştire, ea va fi întimpinată cu înţelegere şi bunăvoinţă.

Cât despre partea redacţională a revistei, ceice se ostenesc s'o scrie îşi vor potenţà entusiasmul şi râvna, făcând din ea tot mai mult o tribună de apostolat şi de apărare a intereselor bisericii neamului şi ale slujitorilor ei.

*

Sfântul sinod al Bisericii ortodoxe române a hotărât rectificarea calendarului vechiu. Noul calendar nu va intrà în vigoare însă decât la 14 Octomvrie al anului viitor.

*

Bunul obiceiu al «vizitaţiilor canonice» pe cari le intreprind Vlădicii nostri se încetăţeneşte tot mai mult în tot cuprinsul ţării. Câştigul acestui străvechiu procedeu de păstorire este îndoit: Poporului atât de însetoşat după cuvântul binevestitor al grijnicilor săi ierarhi ise dă prilej de întărire sufletească. Cu profundă cucernicie şi ascultare soarbe poveţele şi îndemnurile izbăvitoare. Dovadă ultimele călătorii misionare intreprinse în toamna aceasta de cătră I. P. S. nostru mitropolit Nicolae în Valea-Jiului şi în parohiile din Munţii Apuseni, călătorìi, cari au fost adevărate drumuri de triumf ale apostolatului viu. Pe de altă parte ierarhii se pot convinge la faţa locului de nevoile sufleteşti ale credincioşilor, câştigând în felul

acesta puncte de sprijin pentru îndrumarea vieţii religioase şi culturale pe care sunt chemaţi s'o realizeze. E şi firesc să se întâmple aşà. La prescrierea unei reţete pentru boli interne, medicul ascultă mai întâi bătăile inimei pacientului.

*

Cu prilejul ultimei remanieri ministeriale, departamentul cultelor şi artelor a fost încredinţat dlui profesor universitar Alexandru Lapedatu. Intrebat de un gazetar asupra planurilor sale, noul ministru de culte a declarat că «preferă să dea fapte în loc de vorbe», pentrucă «cu deosebire în politică e mai bine să taci şi să faci»... E o lozincă sănătoasă şi vrednică de toată lauda. Ea frizează însă simultan cu o discretă palmă dată celorce nu-şi economisesc de loc promisiunile, şi un angajament. Noi nu-i putem dorì decât putinţa de a se achità de el — în întregime.

*

Dl maior G. Caracaş, premiat al Academiei Române, animat de cele mai frumoase sentimente de patriotism, şi în dorinţa ca faptele eroice şi vrednice din răsboiu, precum şi episoadele interesante din cari s'ar puteà cristalizà adevărata istorie a vremurilor, să fie eternizate şi redate generaţiilor viitoare, apelează la întreaga suflare românească, pentru a contribuì la îndeplinirea acestui scop.

Roagă dar pe toţi aceia, cari au trăit clipe măreţe, au văzut sau au făptuit acte demne de redat posterităţii, cari cunosc scene şi dovezi de înalt devotament şi sacrificiu pentru ţară, să le comunice în scris, aşà cum s'au petrecut şi cât mai apropiat de realitatea lor, neînlăturând numele persoanelor, localităţile şi datele, dar fără a ţine seamă de vre-o formă exterioară sau literară.

Comunicările se vor face pe adresa D-Sale la Bucureşti, Strada Isvor Nr. 9.

Toate lucrările cari vor corespunde scopului propus, vor fi redate publicităţii sub forma cea mai fidelă, purtând şi numele acelui ce le-a trimis.

Parte din scrieri vor fi publicate mai întâiu în cele mai importante reviste şi ziare, iar în urmă toate vor fi răspândite în volume periodice prin institutul de editură «Eminescu» sub numirea de «Biblioteca Răsboiului», «Din vrednicia neamului», «Episoade din răsboiul nostru, povestite de ceice le-au trăit sau făptuit».

Incredinţaţi fiind, că această operă patriotică şi literară la care va contribuì tot neamul românesc, va rămâneà cea mai fidelă icoană a vredniciei neamului, şi a vremurilor noastre, nă-

dăjduim că apelul dlui maior Caracaş va găsì cel mai puternic răsunet în sufletele tuturor românilor iubitori de ţară.

*

Zilele trecute au avut loc la Timişoara importante discuţii între delegaţiile română şi jugoslavă asupra unor chestiuni de ordin şcolar şi bisericesc, cari privesc minorităţile amânduror ţări vecine. Iugoslavii au cerut reînfiinţarea Episcopiei sârbeşti de Timişoara. Delegaţia română a respins cererea pe motivul că această episcopie a fost mutată la Chichinda-mare de însuşi mitropolitul Belgradului, odată cu retragerea trupelor jugoslave de pe teritorul Banatului românesc. In schimb delegaţia noastră a stăruit — şi cu tot dreptul — pentru înfiinţarea unui vicariat pentru fraţii nostri din cuprinsul statului jugoslav. Importanţa unei organizaţii bisericeşti autonome pentru minoritatea română din Jugoslavia nu îngăduie nici un fel de discuţie. Ea singură ar garantà o liberă şi firească evoluţie culturală a puternicului element românesc din regatul vecin, element aşà de vitreg tratat de actuala cârmuire politică a unei ţări, pe care am dorì-o să ne fie cu adevărat amică. Avem dreptul să pretindem dela guvernul din Belgrad un tratament bazat pe spiritul unei reciprocităţi desăvârşite. Şi noi — mai avem tăria să credem în el.

*

O solie plăcută. Câţiva publicişti unguri au luat frumoasa iniţiativă pentru o apropiere culturală între Români şi Maghiari. Ei ar dorì să se formeze o comisie mixtă de scriitori români şi maghiari, cari să hotărască şi să supravegheze traducerile ce-ar trebuì să se facă reciproc dintr'o limbă în cealaltă. Aceeaş comisie ar aveà sarcina să organizeze conferinţe, festivaluri, expoziţii, concerte, etc., ca tot atâtea mijloace de apropiere sufletească între cele două naţiuni. Ba mai mult, scriitorii unguri ar fi bucuroşi să fie primiţi în «Societatea scriitorilor români» prin creiarea unei secţii pentru minoritari. Contând cu sinceritatea celorce ne îmbie o prietenie frumoasă — gestul scriitorilor unguri nu poate fi întimpinat decât cel puţin cu bunăvoinţă, dacă nu cu entusiasm. Căci dacă internaţionalismul artificial e o absurditate monstruoasă, şovinismul dispreţuitor este stupiditate imorală. Singura atitudine creştinească, deci izbăvitoare, este aceea care duce la o colaborare frăţească. — Cunoscându-ne reciproc, vom învăţà să ne respectăm şi poate chiar să ne... iubim.

*

«Luminătorul», revista bisericii basarabene, a luat în timpul din urmă un avânt îmbucurător. In ea îşi găsesc întâlnire în-

demnurile atâtor condeie iscusite ale clerului basarabean. La cea dintâi răsfoire simţi că în această revistă pulsează vieaţa unei biserici vii, care-şi înţelege chemarea în mijlocul frământărilor de azi. Publicaţia care până ieri-alaltăieri erà aproape numai un simplu monitor oficial, a devenit un adevărat izvor de lumină din care se revarsă cu îmbelşugare rodurile entusiasmului apostolic. Cinste celorce au scos «Luminătorul» de sub obroc!

*

Tot mai rele sunt veştile cari ne vin din împărăţia absolutismului roşu. Prigoana împotriva preoţilor, învinuţi de propagandă antirevoluţionară a reînceput cu toată furia de care sunt capabili nişte oameni fără Dumnezeu. Bisericile sunt confiscate fără nici un fel de scrupule, iar credinţa în Dumnezeu, unde nu este pedepsită cu spânzurătoare, e globită ca o marfă de lux. Cea mai nouă ştire anunţă transformarea catedralei din Tiflis în .. şcoală de dans şi salon de bacanale. Să fie oare crepusculul unei nebunii duse la paroxism? In orice caz un sacrilegiu, care eclipsează pe cel al lui Nebucadnezar. De aceea, Tirului şi Sidomului îi va fi mai uşor la judecată...

*

«Aurora», organul partidului ţărănist din capitală, n'a găsit de cuviinţă să taie măcar la răboj congresul clerului ortodox din ţară. Nimeni nu-l poate acuzà de inconsecvenţă principială. Ne mirăm totuşi, că preoţii — nu puţini la număr — cari sprijinesc o grupare politică, cu vădite tendinţe... hai să-i zicem «anticlericale», nu-şi ţin de datorinţă să-şi... lămurească situaţia.

*

Primim la redacţie revista politică socială *«Hiena»* de sub direcţia dlui *Pamfil Şeicaru.* Nu e numai o publicaţie de critică a curentelor politice şi sociale, ci şi de o iscusită operă pozitivă. In numărul 3 c. păr. Gr. Cristescu are un frumos articol despre «Biserica Socială». Din minunatele cuvinte prin cari reliefează d sa rolul bisericii în actualele frământări, reţinem următoarele:

«Ca un cedru uriaş din ţara popasurilor sfinte stă azi în mijlocul lumii biserica Dumnezeului celui viu — cu braţe întinse pentru binecuvântare — cu gura deschisă pentru povaţă negreşită şi cu lumini călăuzitoare spre ideal şi veşnicie.

Vremea îi adaugă putere şi sufletul omenesc îşi soarbe vlagă din sufletul ei viu.

Pe temeiul slăvit al Evangheliei sfinte, îşi zideşte ea zi de zi fiinţa ei spirituală ca să spiritualizeze vieaţa omenească până în ultima ei fibră. Intreaga cultură omenească dela In-

vierea lui Hristos până azi e datornică undei de inspirație pe care apostolatul nepregetat al creștinismului o trimite și o înfrățește cu valurile turburi ale vieții.

Biserica trebue să fie pentru toți centrul unic de raliere a forțelor sociale în vederea idealizării vieții omenești.

Idealurile sociale trebuesc *îmbisericite* și *miruite* cu semnul *iubirii* și al *jertfirii creștine.*

Oamenii politici care legiferează în afară de spiritul Evangheliei fac operă negativă și provizorie, menită să sterilizeze fondul moral și uman pe care de 2000 de ani se silește să-l creeze și să-l împuternicească în conștiința lumii, apostolatul organizat al creștinătății idealiste».

*

Parlamentarii și-au mărit diurna dela 300 la 500 de Lei. Aceasta este știrea recentă pe care-o vântură presa dealungul și dealatul țării. Mai mult de cât atâta: se zice că la votarea legii s'a realizat o unitate de vederi cu care nu se poate mândrì nici... noua constituție. Parlamentul a avut o clipă de solemnă reculegere. Deputații și senatorii din diferitele tabere politice și-au dat mâna frățește și într'o tăcere sfântă de câteva minute — parc'ar fi fost vorba de comemorarea eroului necunoscut — au votat legea care le dă de acì înainte putința de a trăì.

De bună seamă, ceeace i-a îndemnat să facă acest act de legiferare este scumpetea enormă care sugrumă vieața capitalei. Să le fie de bine, dacă se gândesc să se apere împotriva ei, cum pot. Numai cât țara asta bogată mai are atâtea zeci de mii de funcționari cel puțin tot atât de devotați și ducându-și trudnica lor vieață cel puțin în împrejurări tot atât de grele ca și domnii parlamentari, cu deosebirea că ei ar fi așà de bucuroși să aibă un salar săptămânal, care să egaleze *diurna* acestora.

Atunci? Postulatul firesc al acestor stări de lucruri este că parlamentul e dator să-și lărgească sfera de... generositate înlesnind și traiul celorce «flămânzi și goi, fără adăpost» își mistuesc zilnic vieața în slujba țării. Imbunătățirea sorții funcționarilor de toate categoriile este o datorie de cea mai elementară umanitate. Fără această îmbunătățire adusă printr'un act de «corectură» legislativă *tuturor* slujbașilor țării, actualul parlament va trece în analele Istoriei șarjat de puțin măgulitoarele epitete de: lacom și egoist. Iar noi n'am dori-o de loc.

Dela Asociaţia clerului: „Andrei Şaguna".

Nr. 101/1923.

COMUNICAT.

Pentru a răspunde întrebărilor ce ni s'au adresat, recomandăm despărţămintelor Asociaţiei, cari nu şi-au putut ţineà încă *conferenţa pastorală*, să cuprindă în programul conferenţelor, pe lângă lucrurile fixate în Regulamentul de organizare, § 7, şi pe lângă cele de importanţă locală, şi problemele discutate în ultimul nostru congres misionar ţinut la Arad.

Şi anume: 1. Misiunea internă: *Cum putem duce pe Hristos în mijlocul credincioşilor?*

2. Biserica şi vieaţa socială: *Cum poate contribuì biserica noastră la îmbunătăţirea vieţii sociale din parohie?*

3. *Atitudinea bisericii noastre faţă de cei de alte credinţe.*

Toate aceste probleme de o arzătoare actualitate au fost temeinic discutate la Arad. Dar pentruca ele să treacă în conştiinţa publică, e nevoie să fie studiate, să fie adâncite de fiecare păstor de suflete. Iar aceasta nu se poate obţineà deplin decât în conferenţele despărţămintelor.

La congres şi altfel n'au fost decât reprezentanţi ai despărţămintelor, care vor da seamă despre decursul congresului, arătând soluţiile la care s'a ajuns. Aceste soluţii, prin studiile şi referadele din conferenţe, vor mai puteà fi sporite, clarificate şi, mai presus de aceasta vor fi prefăcute în bani mărunţi, pe cari să-i întrebuinţeze fiecare preot în misiunea sa.

Credem că e mai bine aşà, ca într'un an atenţiunea şi preocuparea întregii preoţimi să se îndrepteze spre aceleaşi probleme, pe care să le facă obiect de studiu fiecare pentru sine şi pentru cercul său. Rezultatele vor fi mai satisfăcătoare şi mai ducătoare la scop decât dacă preocupările se împart în prea multe direcţii. Lucrările mai bune dela conferenţele despărţămintelor, sau măcar părţile de valoare din acelea cari aduc contribuţii nouă într'o materie, ar puteà fi puse alăturea de cele cetite în congres şi date publicităţii în Analele Asociaţiei, pentru cunoştinţa şi folosul tuturora.

In felul acesta se vor întregì reciproc întrunirile anuale ale preoţimii şi ele vor aveà mai mare folos prin concentrarea tuturor asupra aceloraşi probleme omogene, puse în discuţie într'un an.

Biroul central al Asociaţiei.

„Biblioteca bunului păstor“.

Nr. 1. «*Taina pocăinţii*». Studiu pastoral de I. Hanzu. Preţul 1 Leu.

Nr. 2. «*Clerul şi chestiunea alcoolismului*». Traducere de V. Oana. Preţul Leu 1·50 bani.

Nr. 3. «*La centenarul seminarului Andreian*». Disertaţie de Dr. A. Crăciunescu. Preţul 1 Leu.

Nr. 4. «*Chemarea preoţimii noastre*». Consideraţii de actualitate, de mai mulţi. Preţul Leu 1·50 bani.

Nr. 5. «*Şase predici pentru Duminecile postului mare*» şi «*Un cuvânt pentru ziua Invierii Domnului*», de mai mulţi. Preţul 2 Lei.

Nr. 6. «*Indrăzniţi, eu am biruit lumea!*» Predici pentru timp de războiu, prelucrate după I. Kessler, de Dr. N. Bălan şi I. Moşoiu. Preţul 2 Lei.

Nr. 7—8. «*26 Predici la credinţa creştină sau Tâlcuirea Crezului*». Traducere de episcopul Nicodem al Huşilor. Preţul 3 Lei.

Nr. 9. «*Petru Maior şi Unirea*» de părintele Terenţie. Preţul 2 Lei.

Nr. 10. «*Schisma românească*» sau «*Unirea cu Roma*». Preţul Lei 2·50.

Nr. 11. «*Studiul pastoralei în biserica românească*», de Arhim. Iuliu Scriban. (Extras din Revista Teologică).

Nr. 12. «*Ortodoxia şi creştinismul apusean*». Prelucrare din ruseşte de P. S. Sa Nicodem, episcop al eparhiei Huşilor. Preţul Lei 8·—.

---

*„**Biblioteca bunului păstor**“ se tipăreşte acum sub îngrijirea Asociaţiei clerului «Andreiu Şaguna» şi va apărea şi pe mai departe ca anex la «Revista Teologică». Broşurile de sub Nrii 1—10 s'au împărţit **gratuit** abonaţilor revistei, cari şi-au achitat abonamentul la timp. Broşurile ce se vor tipări în viitor, întrucât mijloacele materiale vor îngădui, se vor împărţi, ca şi în trecut, gratuit abonaţilor, cari vor achită dela început întreg a b o n a m e n t u l. Numerii 1, 2, 3, 4, 7—8, 10, 11 şi 12 se pot comandă la administraţia «Revistei Teologice», trimiţându-se pe lângă preţul arătat mai sus şi porto postal.*